

ALKOHOLIYHTEISKUNNALLISENA KYSYMYKSENÄ

Selvitys suomalaisten alkoholia ja alkoholipolitiikkaa koskevista näkemyksistä

E2 Tutkimus

Alkoholi yhteiskunnallisena kysymyksenä -selvitys

© E2 Tutkimus 2024

Tekijät: Jenni Simonen, Ville Pitkänen, Karina Jutila ja Arttu Manninen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Roosa Veijola

ISBN (PDF): 978-952-7655-06-1

www.e2.fi

TUTKIMUS

SAATTEEKSI

Terveys ja talous nousevat kärkeen, kun suomalaisilta kysytään, mikä huolestuttaa. Alkoholi liittyy molempiin. Kuten tämä selvitys osoittaa, suomalaiset ymmärtävät, että alkoholi heikentää ihmisten henkistä ja fyysistä terveyttä. Tiedämme myös, että alkoholista aiheutuu kovat kustannukset yhteiskunnalle.

Viime vuosina keskustelu alkoholista on pyörinyt pitkälti siinä, pitäisikö risottoviini saada ruokakaupasta. Tällä selvityksellä E2 Tutkimus haluaa monipuolistaa keskustelua. Vapautta ja yksilön vastuuta korostavat arvot näkyvät entistä enemmän ihmisten toiveissa ja käyttäytymisessä – se ei poista sitä, etteikö alkoholi ole edelleen moniulotteinen yhteiskunnallinen kysymys. Päättäjien kannattaa miettiä, miten paljon viini- ja viinaratkaisuissa painavat tieto, ideologiat ja intohimot.

Kiitokset VTT Jenni Simoselle ja VTT Ville Pitkäselle, jotka ovat kantaneet päävastuun tämän raportin tekemisestä. Kiitokset Alkolle työn rahoittamisesta.

Helsingissä 6.10.2024

Karina Jutila
Toimitusjohtaja
E2 Tutkimus

SISÄLLYS

Saatteeksi	3
Tiivistelmä tuloksista	4
Selvityksen tavoite ja aineistot	7
Kansalaiskysely:	
• Suomalaisten kärkihuolenaiheet liittyvät hyvinvointiin – alkoholin kielteiset vaikutukset terveyteen huolettavat	10
• Suomalaisten enemmistö on huolissaan alkoholin aiheuttamista kustannuksista	15
• Tietotaso alkoholihaitoista vaikuttaa asenteisiin. Suomalaisilla ei ole tietoa alkoholihaittojen kustannuksista	18
• Suomalaiset pitävät lasten ja nuorten suojaamista oleellisimpana alkoholipoliittisessa päätöksenteossa	25
• Suomalaiset eivät halua lisätä alkoholin kulutusta poliittisilla päätöksillä ja kokevat saavansa alkoholia riittävän vaivattomasti	28
Kansanedustajien ja poliittisten vaikuttajien näkemyksiä:	
• Kansanterveys jää yksilönvapauden varjoon alkoholipoliittisessa päätöksenteossa	35
• Alkoholipoliittisessa päätöksenteossa on epäohdonmukaisuutta	42

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

Suomalaiset ovat huolissaan alkoholin aiheuttamista kustannuksista ja korostavat lasten suojaamista

- E2 Tutkimuksen kysely osoittaa, että suomalaisten enemmistö on huolissaan terveydenhuollon tilanteesta, tunnistaa alkoholihaittoja eikä halua lisää alkoholinkäytöstä koituvia kustannuksia. He eivät halua, että poliitikot tekevät alkoholinkulutusta lisääviä päätöksiä.
- Valtaosa suomalaisista pitää nykyistä alkoholinmyyntijärjestelmää toimivana ja kokee alkoholin ostamisen riittävän vaivattomaksi. Vain reilu kolmasosa suomalaisista pitää alkoholihaittojen ehkäisemistä niin tärkeänä, että alkoholin myyntipaikkoja ja aukioloaikoja tulisi nykyisestä rajoittaa. Suomalaiset eivät halua väkeviä viinoja ruokakauppoihin.
- Alkoholipoliittisessa päätöksenteossa suomalaiset pitävät ensisijaisena haavoittuvassa asemassa olevien ja erityisesti lasten ja nuorten suojaamista.
- Näkemyksissä on eroja puoluekannan ja sukupuolen mukaan. Erityisen selvästi erot näkyvät sääntelyn purkamista koskevilla kysymyksillä.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

Erityisesti miehet kannattavat vapaampaa alkoholipolitiikkaa

- Naisten asenteet ovat monissa kysymyksissä miehiä tiukempia: naiset ovat miehiä useammin huolissaan terveydenhuollon tilanteesta, hyvinvoinnista ja alkoholin aiheuttamista kansanterveydellisistä ja -taloudellisista haitoista.
- Kyselyn perusteella miehet suosivat vapaampaa alkoholipolitiikkaa naisia useammin. Naiset kannattavat tiukempia rajoituksia ja miehet vapaampaa alkoholin saatavuutta ja myyntiä.
- Sukupuolten väliset asenne-erot näkyvät lisäksi yleisissä huolenaiheissa: naiset painottavat hyvinvointiin, miehet talouteen liittyviä tekijöitä.
- Lisäksi naiset kokevat lähipiirissään alkoholihaittoja miehiä useammin.

Myös puoluetustan mukaiset erot ovat selvät.

- Perussuomalaisten kannattajat ovat lähes kaikissa kysymyksissä keskimääräistä useammin sallivamman alkoholipolitiikan kannalla ja näkevät alkoholin ongelmat vähäisimpinä kuin suomalaiset keskimäärin. Kokoomuksen kannattajat ovat lähimpänä perussuomalaisten näkemyksiä.
- SDP:n kannattajat ovat tiukemman alkoholipolitiikan kannalla ja kristillisdemokraatit ovat alkoholin sääntelyä koskevissa kannoissaan tiukimpia.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

Tietotaso vaikuttaa suomalaisten alkoholipoliittisiin näkemyksiin

- Kyselyssä testattiin suomalaisten tietotaso alkoholasioista: alkoholihaitat tunnistetaan paremmin kuin alkoholin aiheuttamat kustannukset. Kansalaiset aliarvioivat kustannusten suuruusluokan.
- Tietotaso vaikuttaa alkoholipoliittisiin näkemyksiin: kansalaiset, jotka tunnistavat alkoholihaittoja, kannattavat keskimääräistä harvemmin alkoholin saatavuuden vapauttamista tai sääntelyn keventämistä. He arvioivat useammin, että nykyinen alkoholinmyyntijärjestelmä on toimiva.

Alkoholipolitiikassa vaikuttavat monet intressit

- Kansanedustajien ja poliittisten vaikuttajien haastatteluaineisto tuo esille, että alkoholipoliittisessa päätöksenteossa vaikuttavat monenlaiset intressit. Haastateltavien mukaan myynnin laajentamisen keskeiset perustelut liittyvät yksilön ja elinkeinon vapauteen sekä laajempaan saatavuuden lisäämistä suosivaan ideologiaan, jossa rajoitteet nähdään kielteisinä.
- Saatavuuden rajoittamisen perusteena ovat kansanterveys ja -talous. Haastatteluaineiston perusteella saatavuuden lisäämistä kannattava linja ohittaa kansanterveydellisen näkökulman eduskunnassa ja julkisessa keskustelussa.

SELVITYKSEN TAVOITE

Selvityksessä tarkastellaan suomalaisten näkemyksiä alkoholipolitiikasta ja alkoholista suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kansanedustajien ja poliittisten vaikuttajien näkemyksiä ja alkoholia koskevan päätöksenteon perusteluja.

AINEISTOT

KANSALAISKYSELY

- Kyselyn kohdejoukkona oli Suomen aikuisväestö.
- Kyselyyn vastasi 2040 henkilöä. Tulokset on painotettu iän, sukupuolen ja aluejaon (NUTS2) mukaan väestötilastoja vastaaviksi.
- E2 Tutkimus on vastannut kysymyksenasetteluista ja aineiston analyysistä. Aineisto kerättiin Norstatin internetpaneelissa 23.– 29.2.2024.

KANSANEDUSTAJIEN JA POLIITTISTEN VAIKUTTAJIEN HAASTATTELUT

Haastateltaviin (N=10) kuuluu kansanedustajia ja poliittisia vaikuttajia eri puolueista (kokoomus, perussuomalaiset, SDP, vasemmistoliitto, keskusta ja vihreät). Pääosa haastateltavista on kansanedustajia.

1

KANSALAISKYSELYN TULOKSET

**SUOMALAISTEN KÄRKIHUOLENAIHEET LIITTYVÄT
HYVINVOINTIIN – ALKOHOLIN KIELTEISET
VAIKUTUKSET TERVEYTEEN HUOLETTAVAT**

Terveyteen liittyvät asiat ovat suomalaisten huolilistan kärjessä

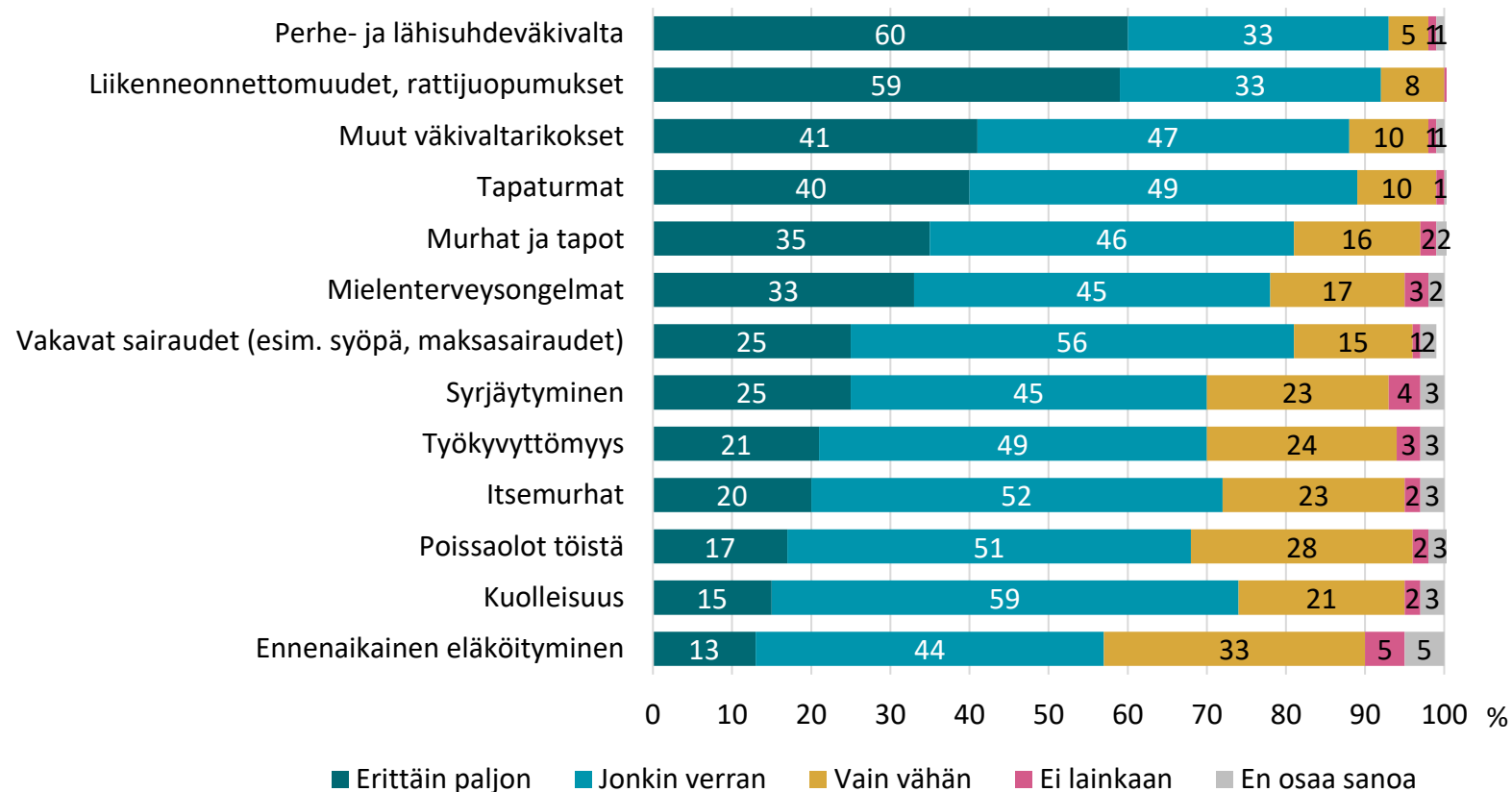
- Suomalaisten yleisin huolenaihe on terveydenhoidon tilanne. Yli puolet suomalaisista on huolissaan myös vanhustenhoidon tilasta, nuorten jaksamisesta ja hyvinvoinnista sekä mielenterveysongelmista.
- Taloudellisista huolista yleisimpiä ovat elinkustannusten nousu (59 %) ja valtion velan kasvu (44 %).
- Naiset ovat selvästi miehiä useammin huolissaan terveydenhoidon ja vanhustenhoidon tilanteesta, miehet painottavat naisia useammin valtionvelan kasvua ja elinkustannusten nousua.

Mitkä asiat huolestuttavat Sinua suomalaisessa yhteiskunnassa? (%)

Alkoholin kulutuksen vähentämisen uskotaan pienentävän erityisesti väkivallan, onnettomuuksien ja tapaturmien todennäköisyyttä

Missä määrin uskot, että seuraavien asioiden todennäköisyys pienenee, jos suomalaiset kuluttaisivat vähemmän alkoholia? (%)

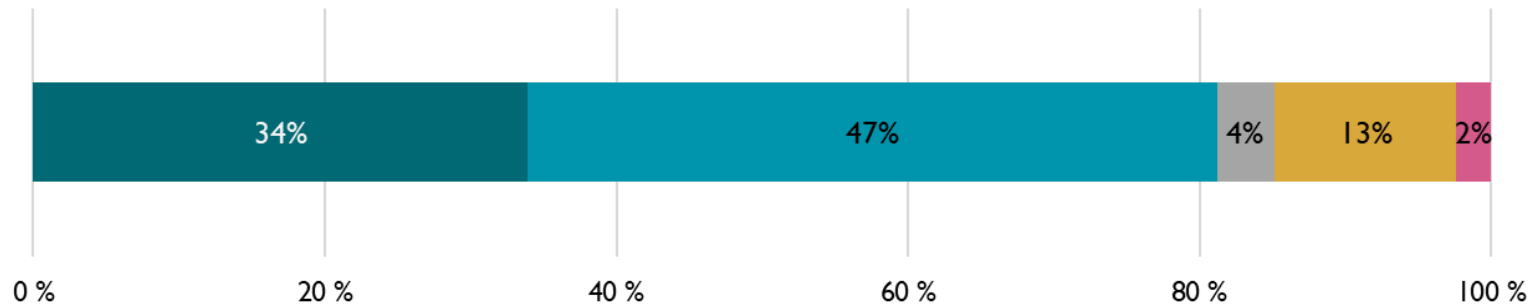

- Suomalaisten näkemyksen mukaan alkoholin kulutusta hillitsemällä pystyttäisiin pienentämään monien kielteisten asioiden todennäköisyyttä.
- Alhaisempi kulutus vaikuttaisi suomalaisten mielestä erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä liikenneonnettomuuksien yleisyyteen.
- Merkittävällä tavalla sen arvioidaan pienentävän myös tapaturmien ja erilaisten väkivallan tekojen yleisyyttä.

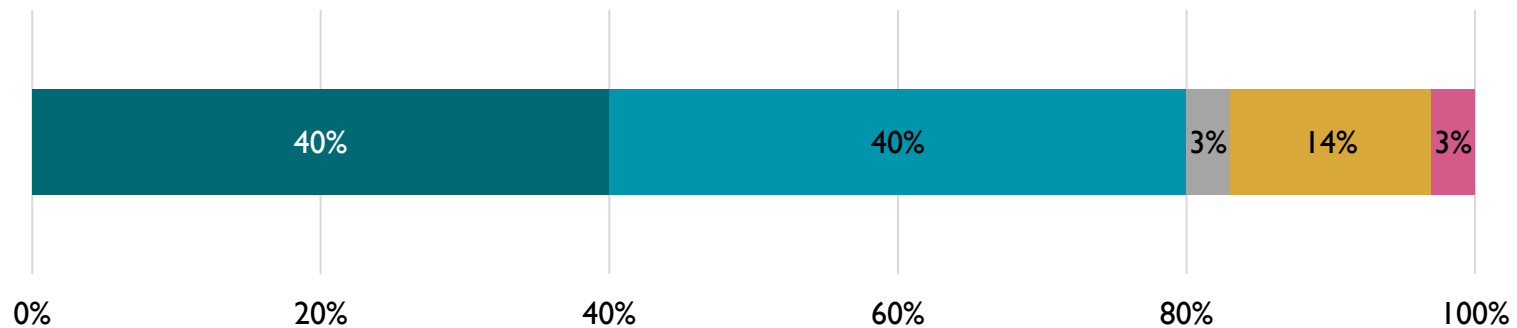
Suomalaisten tapa hoitaa ahdistuneisuuttaan alkoholilla huolestuttaa enemmistöä

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Alkoholi heikentää suomalaisten fyysistä ja henkistä suorituskykyä

Olen huolissani siitä, että suomalaiset hoitavat ahdistuneisuuttaan alkoholilla ja muilla päihteillä

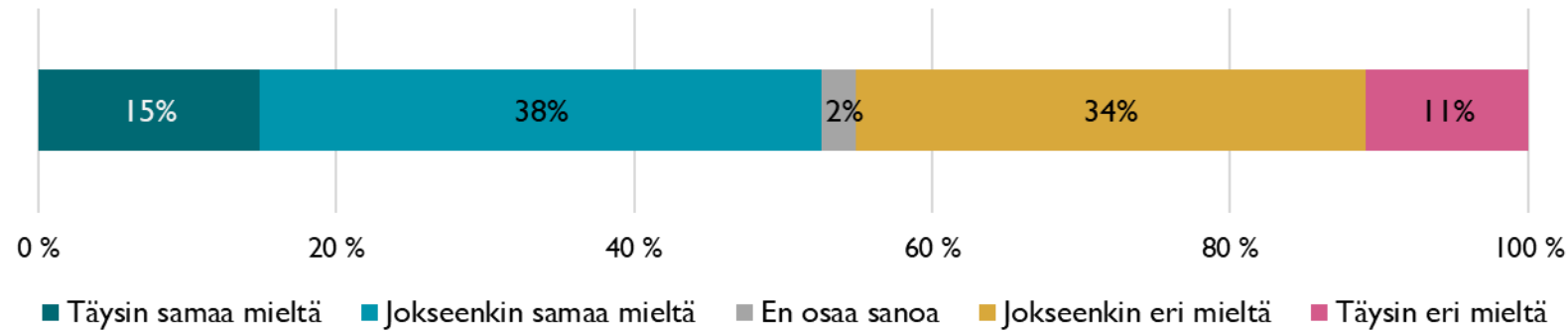
■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

- Noin 80 prosenttia suomalaisista arvioi alkoholin heikentävän suomalaisten fyysistä ja henkistä suorituskykyä. Valtaosa on myös huolissaan suomalaisten tavasta käyttää alkoholia ahdistuneisuuteensa.
- Naiset ovat samaa mieltä molemmista väittämistä miehiä useammin.

Suomalaiset ovat erimielisiä aikuisten kyvystä suojata itseään alkoholin haitoilta

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Aikuiset ihmiset ovat vastuullisia ja pystyvät suojelemaan itseään alkoholin haitoilta

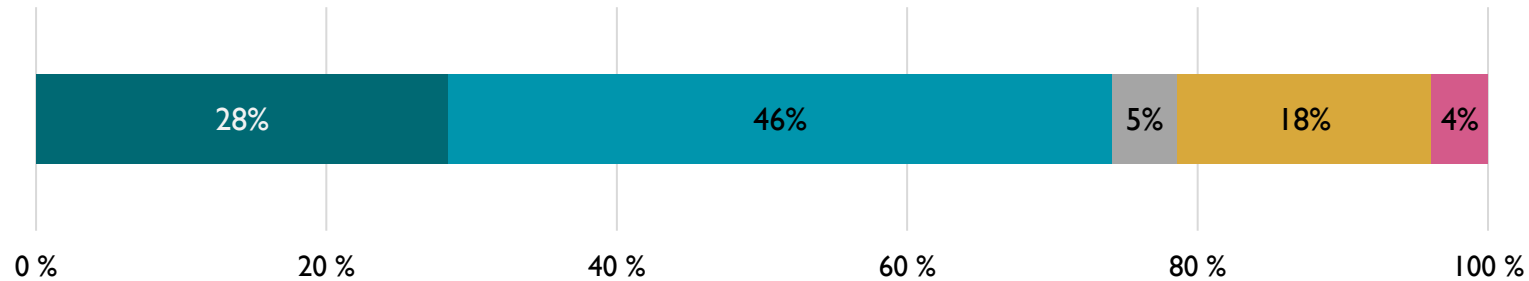
- Kysymys yksilöiden vastuullisuudesta ja kyvystä suojella itseään alkoholin haitoilta jakaa suomalaisia. Hieman yli puolet (53 %) suomalaisista kokee, että aikuiset pystyvät suojelemaan itseään ja vastaavasti hieman alle puolet (45 %) on asiasta eri mieltä.
- Miehet (59 %) uskovat naisia (46 %) useammin aikuisten kykyyn suojella itseään alkoholin haitoilta.

SELVÄ ENEMMISTÖ SUOMALAISISTA ON HUOLISSAAN ALKOHOLIN AIHEUTTAMISTA KUSTANNUKSISTA

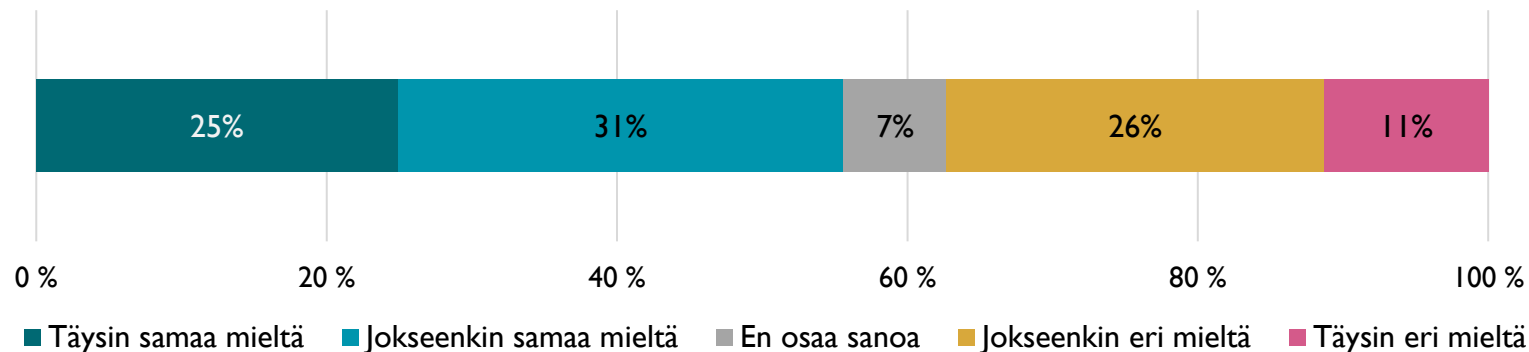
Enemmistö suomalaisista on huolissaan alkoholin aiheuttamista terveysongelmista ja niiden kustannuksista

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Olen huolissani, että alkoholista aiheutuvat terveysongelmat lisäävät kustannuksia ja rasittavat kansantaloutta

Olen huolissani siitä, millaiset kustannukset alkoholihaitoista aiheutuu veronmaksajille, jos alkoholin myynti vapautuu

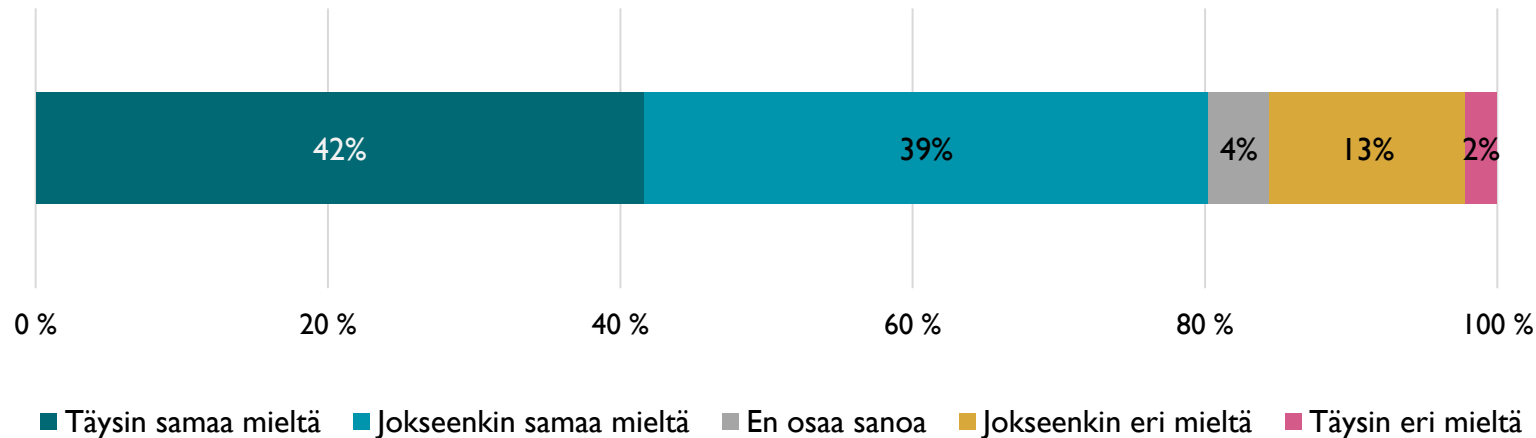

- Lähes kolme neljäsosaa suomalaisista (74 %) on huolissaan alkoholin aiheuttamien terveysongelmien kustannuksista kansantaloudelle.
- Hieman yli puolet (56 %) on huolissaan alkoholin myynnin vapauttamiseen liittyvistä taloudellisista kustannuksista veronmaksajille.
- Naiset ovat molemmista väittämistä samaa mieltä selvästi miehiä useammin.
- Säännöllisesti alkoholia käyttävät ovat eri mieltä molemmista väittämistä selvästi useammin kuin alkoholia harvoin tai ei lainkaan käyttävät.

Enemmistö suomalaisista arvioi, että lisääntynyt alkoholin kulutus lisää kustannuksia yhteiskunnalle

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Mitä enemmän alkoholia kulutetaan, sitä enemmän siitä aiheutuu kustannuksia yhteiskunnalle

- Valtaosa (81 %) suomalaisista tunnistaa alkoholin kulutuksen yhteyden siitä aiheutuviin kustannuksiin.
- Naiset (85 %) ajattelevat näin hieman miehiä (75 %) useammin.
- Säännöllisesti alkoholia käyttävät ovat väittämän kanssa samaa mieltä muita harvemmin.
- Muut taustamuuttujat, kuten ikä, koulutus, ammattiasema, asuinpaikka tai tulotaso eivät tuo merkittäviä eroja vastaajien välille.

**TIETOTASO ALKOHOLIHAITOISTA VAIKUTTAA ASENTEISIIN.
SUOMALAISILLA EI OLE TIETOA ALKOHOLIHAITTOJEN
KUSTANNUKSISTA.**

Kyselyssä testattiin suomalaisten tietotasoa alkoholihaitoista, alkoholipolitiikasta ja alkoholin kulutuksesta kuudella monivalintakysymyksellä.

Tietotasokysymysten tavoitteena oli selvittää, kuinka hyvin suomalaiset ovat perillä alkoholiin liittyvistä kysymyksistä ja erityisesti alkoholihaittojen ja kustannusten mittakaavasta.

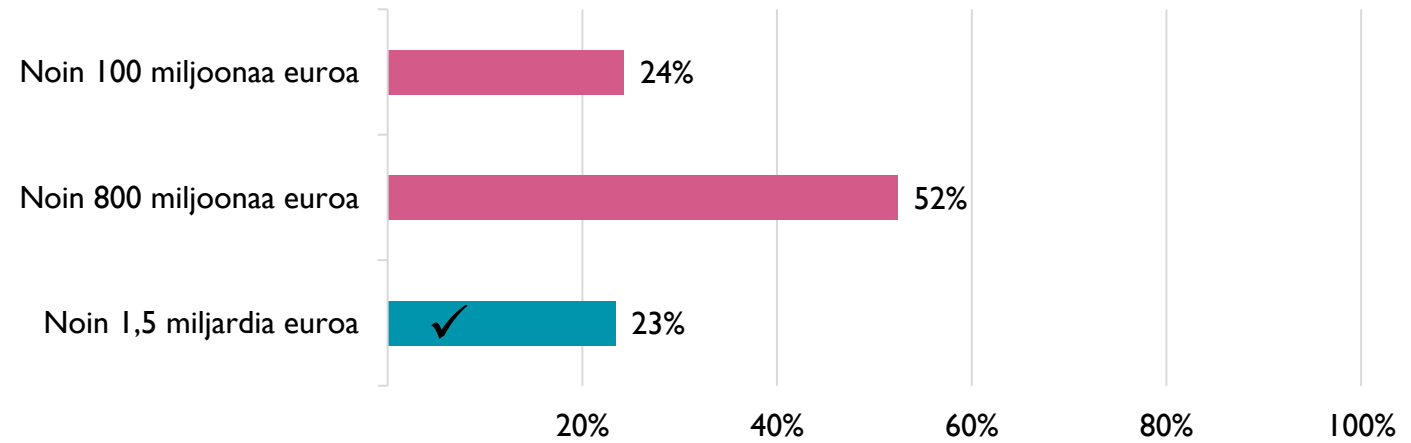
Tietotasokysymysten laadinnassa on käytetty seuraavia lähteitä:

- Luotonen (2023): Numerot puhuvat, Aalto yliopisto.
- Karlsson (2023): Alkoholipoliittiset mielipiteet 2023, THL.
- Raitasalo, Holmila & Jääskeläinen (2016): Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Holmila, Raitasalo, Tigerstedt (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot. THL.
- Mieli Ry: nettisivut
- Moskalewicz, Room and Thom (2016): Comparative monitoring of alcohol epidemiology across the EU.
- Juomatapatutkimus 2023, THL.

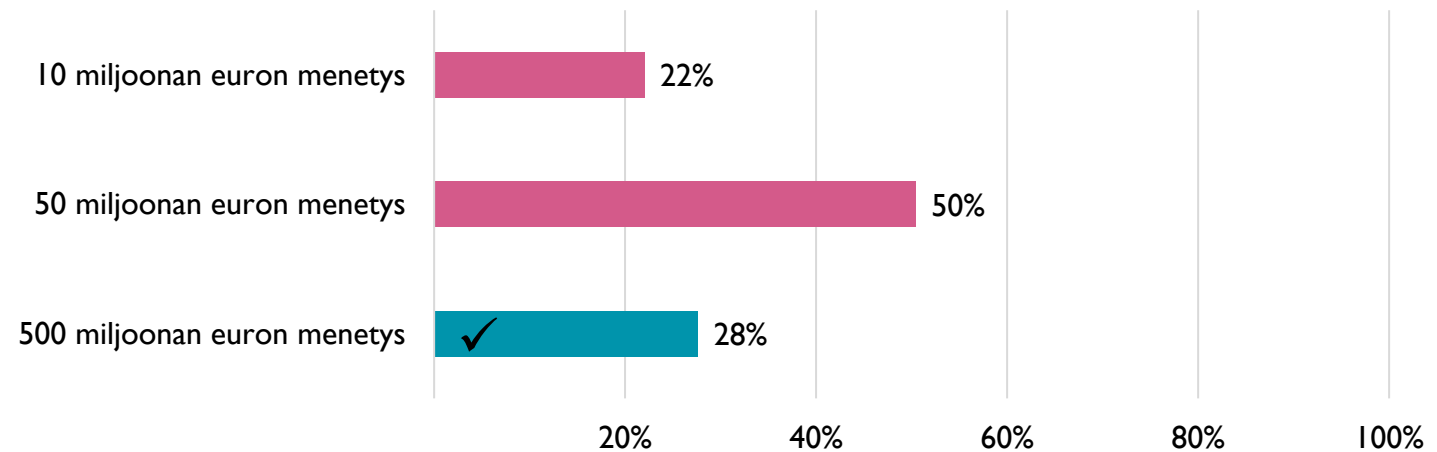
Suomalaiset aliarvioivat alkoholinkäyttöön liittyvät taloudelliset kustannukset

*Lähde: Luotonen (2023): Numerot puhuvat, Aalto yliopisto.

Kuinka paljon alkoholista aiheutui tutkimusarvioiden perusteella kustannuksia suomalaisille veronmaksajille vuonna 2022? (mm. alkoholin aiheuttamien kuolemien, työkyvyttömyyksien, hoitajaksojen ja rikosten tuomat kustannukset)(%)*

Alkoholista aiheutui vuonna 2022 työnantajille tuottavuuden laskuna (sairauspoissaolot, alentunut työteho, vaikutus kollegoihin yms.) noin...(%)*

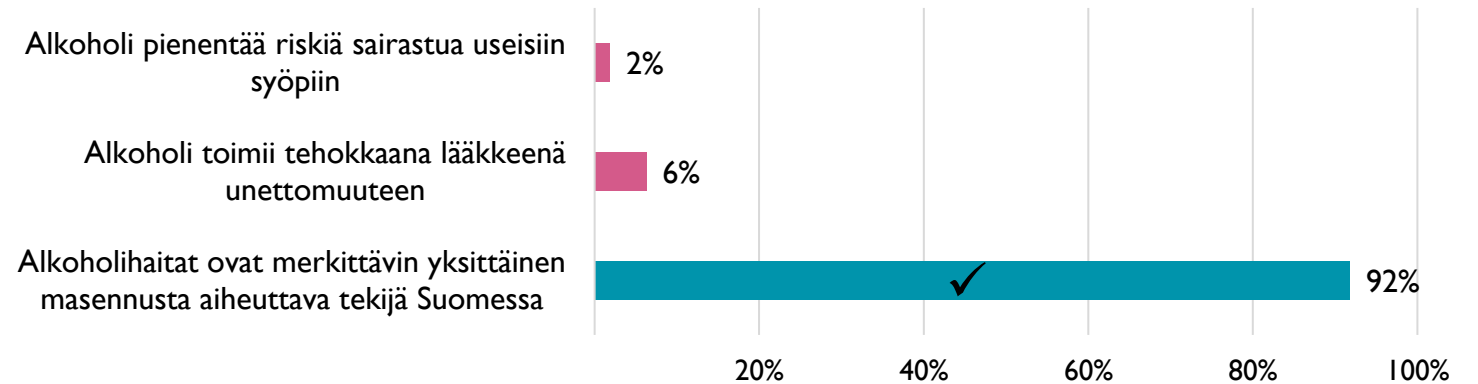
Suomalaisilla on tietoa alkoholin terveysvaikutuksista

- Vastaajat tunnistavat hyvin alkoholin terveysvaikutuksia. Valtaosa vastaajista (90 %) erotti oikean väittämän annetuista vaihtoehdoista.
- Yli puolet suomalaisista tietää myös tutkimusarvioon perustuvan päihdeperheissä elävien lasten määrän.

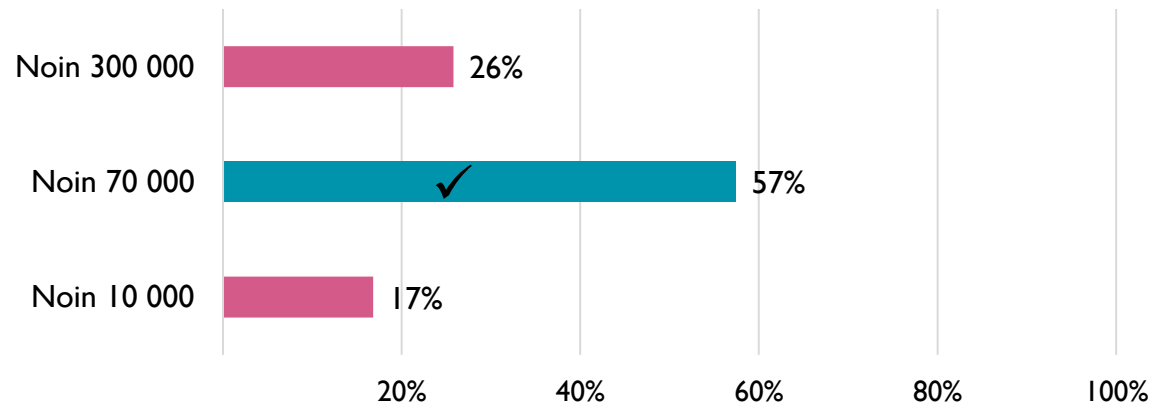
*Lähde 1: Mieli Ry: nettisivut

** Lähde 2: Raitasalo, Holmila & Jääskeläinen (2016): Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Holmila, Raitasalo, Tigerstedt (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot. THL. Päihdeperheissä elävien lapsien määrä on päivitetty tämän aineistonkeruun jälkeen ja on 89 000. (Raitasalo 2024: Miten yleisiä päihdeperheiden ongelmat ovat? THL).

Mikä seuraavista väitteistä on mielestäsi totta?(%)*

Kuinka moni lapsi elää tutkimusten mukaan Suomessa päihdeperheessä?(%)**

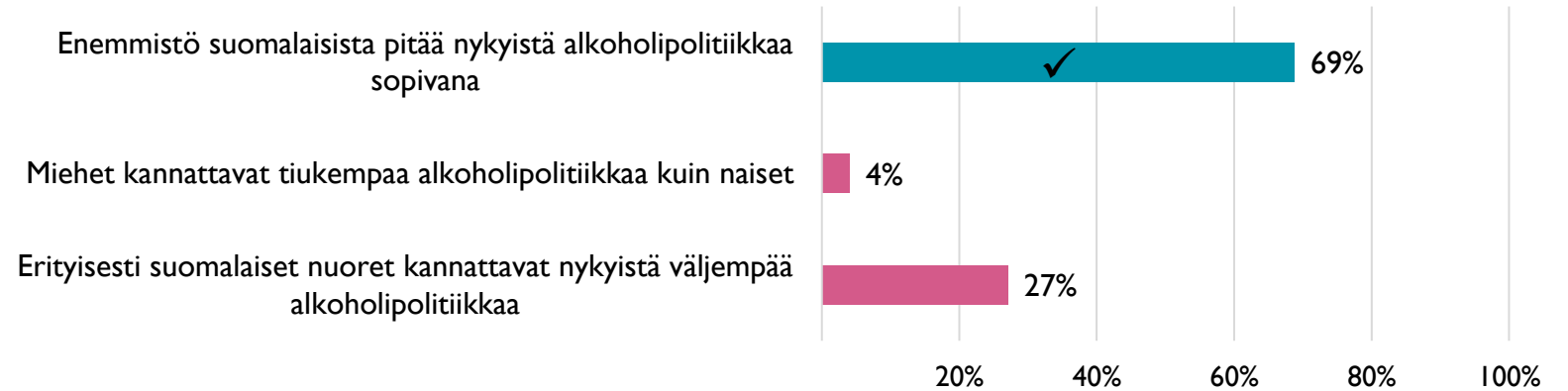
Suomalaisten humalahakuinen juominen tunnistetaan

- Enemmistö (70 %) tunnistaa suomalaisten suosiman alkoholipoliittisen linjan.
- Hieman yli puolet tietää, että Suomessa humalajuomisen osuus kaikesta alkoholinkäytöstä on yksi Euroopan maiden suurimmista.

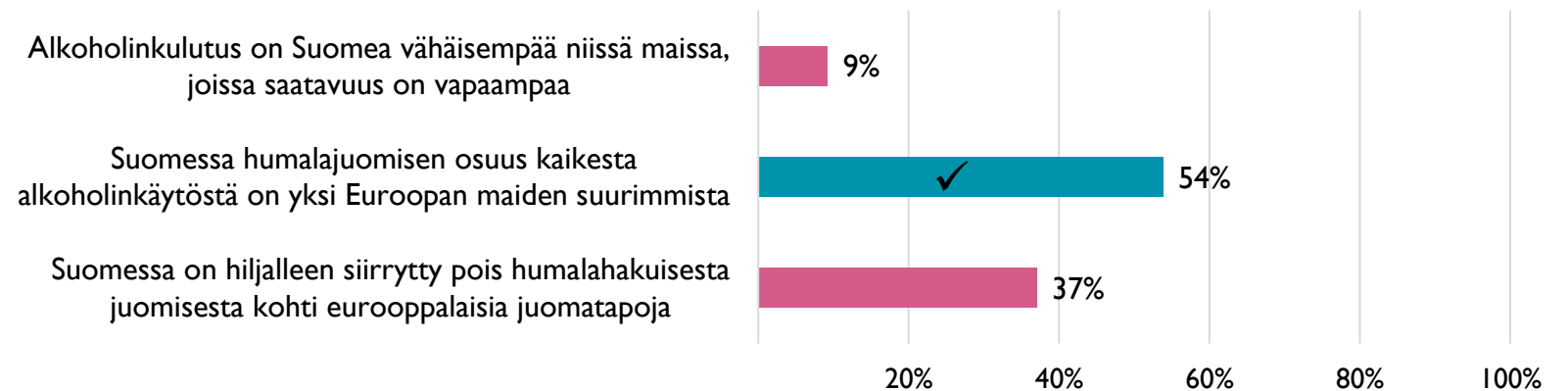
*Lähde 1: Karlsson (2023):
Alkoholipoliittiset mielipiteet 2023, THL.

** Lähde 2: Jacek Moskalewicz, Robin Room and Betsy Thom (2016):
Comparative monitoring of alcohol epidemiology across the EU.
Juomatapatutkimus 2023, THL.

Mikä seuraavista väitteistä on mielestäsi totta?(%)*

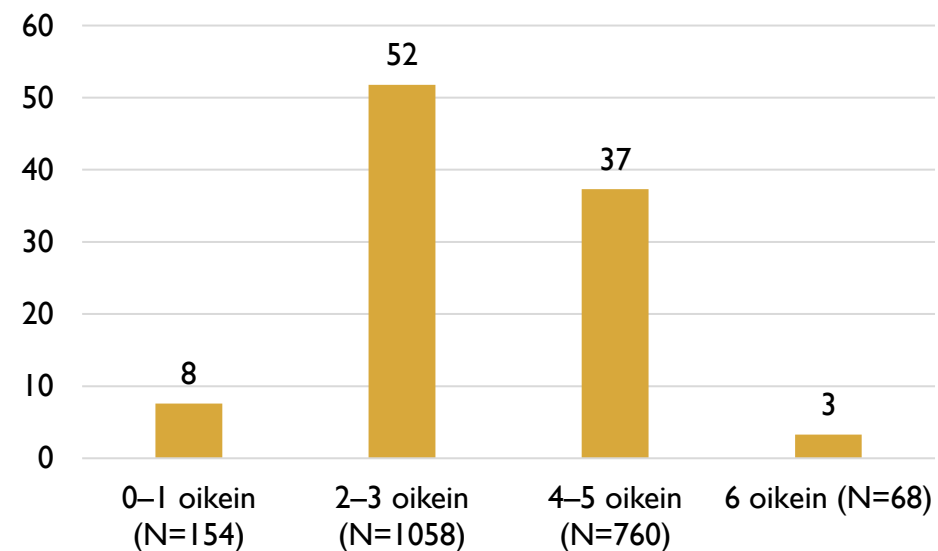
Mikä seuraavista väitteistä on mielestäsi totta? (%)**

- Noin puolet vastaajista (52 %) osasi vastata oikein 2–3 tietotasokysymykseen.
- Reilu kolmannes osasi vastata oikein 4–5 tietotasokysymykseen.
- Noin joka kymmenes osasi vastata oikein vain yhteen tai ei yhteenkään kysymykseen.

Suomalaisten tietotaso

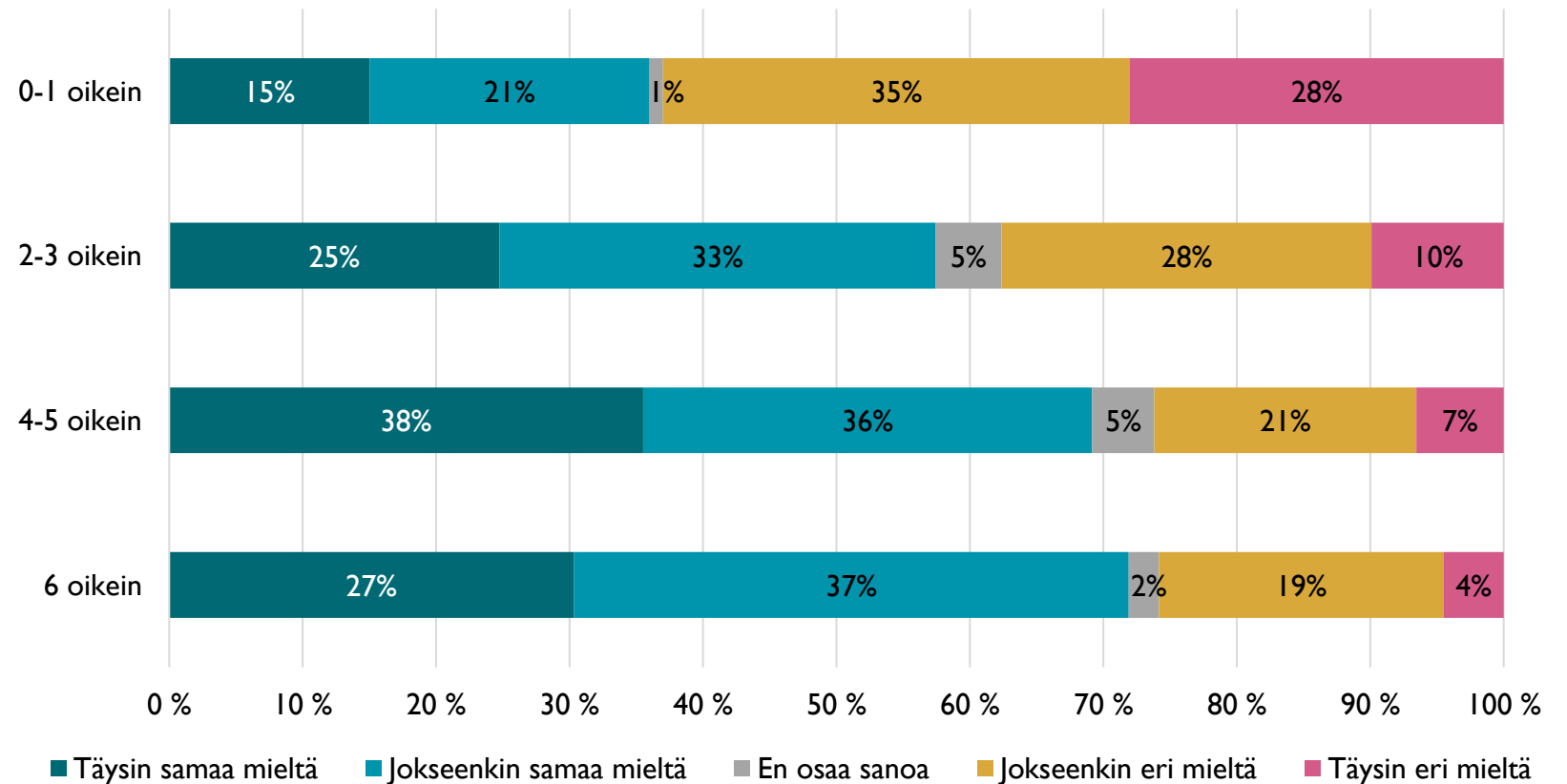
Oikeiden vastausten määrä luokiteltuna neljään kategoriaan (%).

Tietotasolla on vaikutusta alkoholipoliittisiin näkemyksiin: mitä enemmän haitoista tiedetään, sitä kriittisemmin suhtaudutaan alkoholin saatavuuden lisäämiseen.

Tieto alkoholin haitoista lisää tyytyväisyyttä nykyiseen alkoholimyöntijärjestelmään

Ottaisitko kantaa oheisiin väittämiin:
Nykyinen alkoholimyöntijärjestelmä on toimiva, eikä sitä ole tarvetta muuttaa (%)

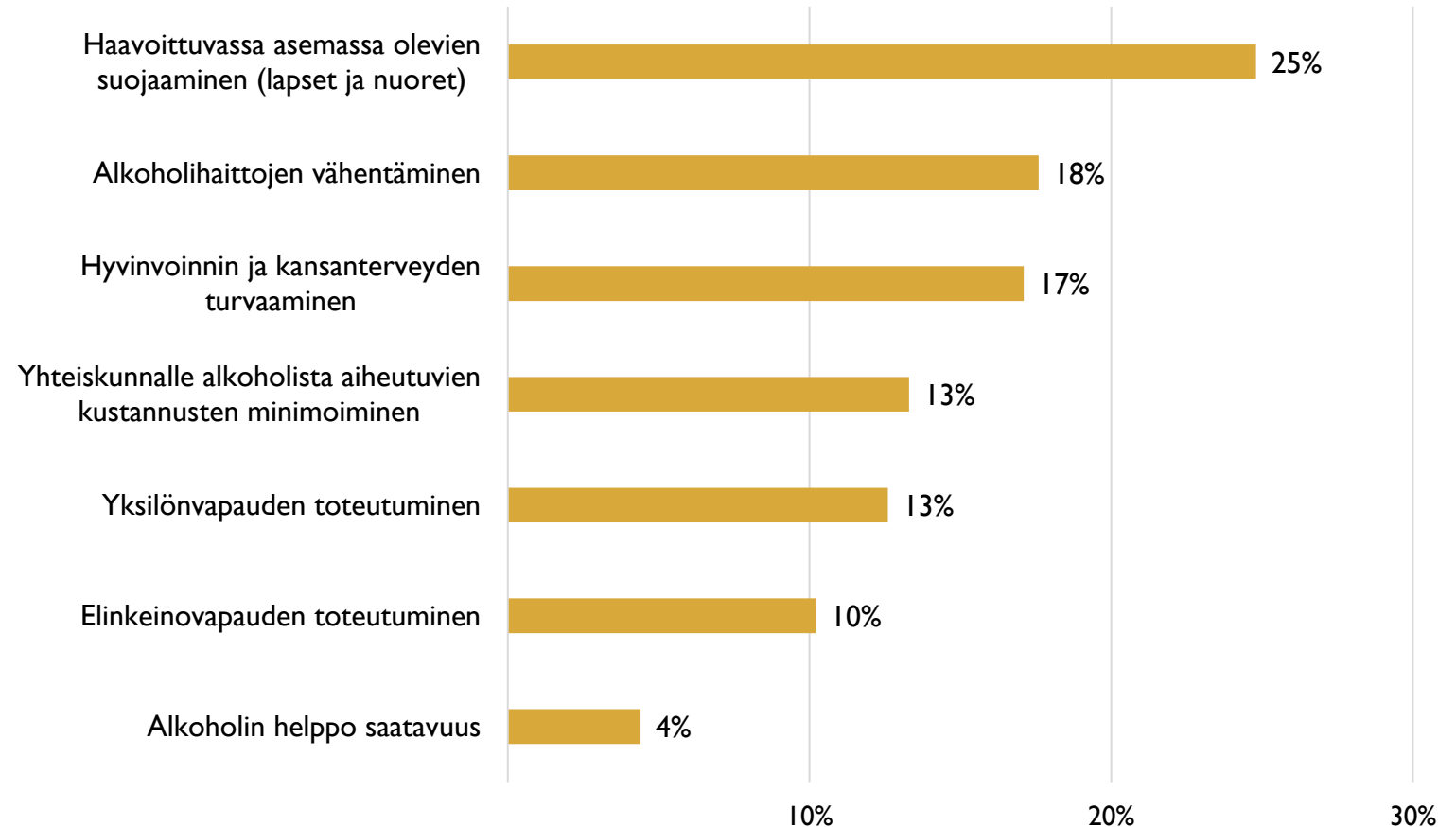

**SUOMALAISET PITÄVÄT LASTEN JA NUORTEN SUOJAAMISTA
OLENNAISIMPANA ALKOHOLIPOLIITTISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA**

Lasten ja nuorten suojaamista pidetään ensisijaisena alkoholi-politiittisessa päätöksenteossa

- Suomalaiset näkevät lasten ja nuorten suojaamisen, alkoholihaittojen vähentämisen sekä hyvinvoinnin ja kansanterveyden turvaamisen alkoholin saatavuutta koskevan päätöksenteon tärkeimpinä tekijöinä.
- Yksilön- ja elinkeinovapaus sekä alkoholin helppo saatavuus mielletään vähemmän tärkeiksi tekijöiksi, joiden varassa alkoholin saatavuutta koskevia päätöksiä tulisi tehdä.

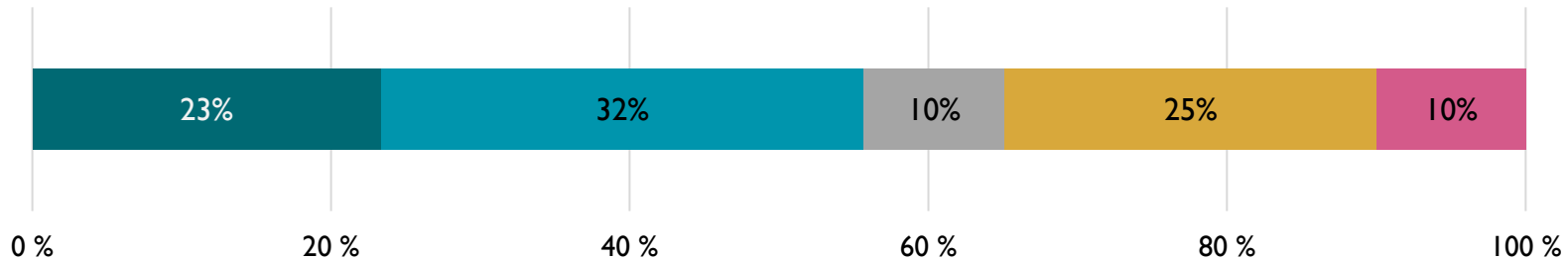
Mikä alkoholin saatavuutta (myyntipaikkojen määrä ja aukioloajat) koskevassa päätöksenteossa on mielestäsi ensisijaista? (%)

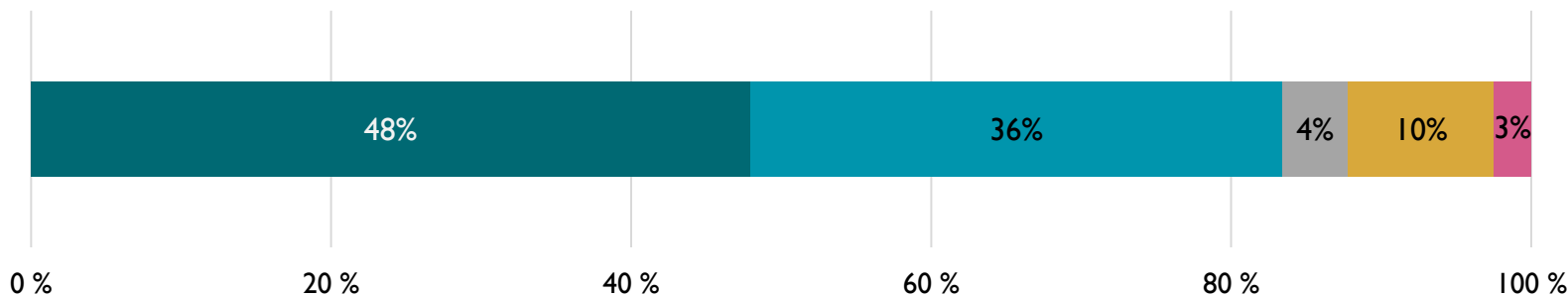
Suomalaiset ovat yksimielisiä tärkeydestä suojata lapsia alkoholihaitoilta – myös alkoholin myynnin suunnittelu aikuisten ehdoilla lasten edun sijaan huolestuttaa

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Olen huolissani siitä, että alkoholin myynnin vapauttamista suunnitellaan liiksi aikuisten ehdoilla lasten edun sijaan

Lasten ja nuorten suojaaminen alkoholihaitoilta on paljon tärkeämpää kuin aikuisten mahdollisuus ostaa vaivattomasti alkoholia

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

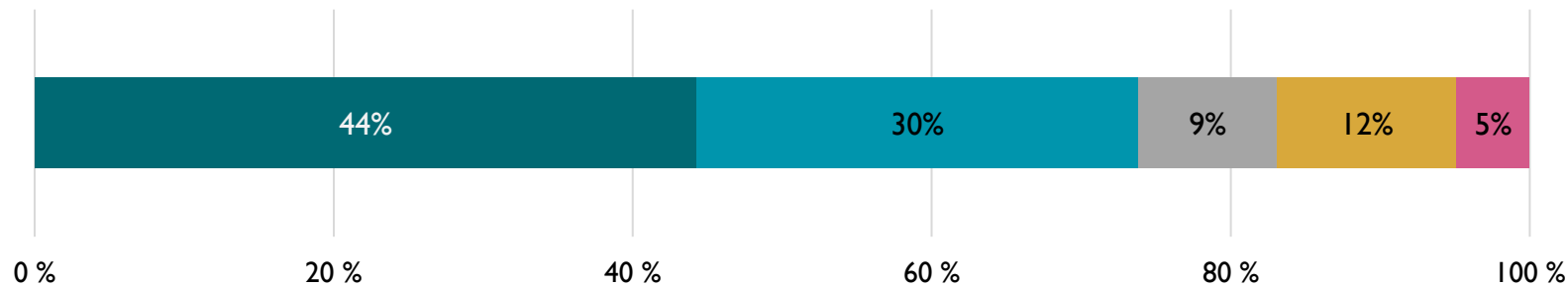
- Valtaosa suomalaisista (84 %) ajattelee, että lasten suojaaminen alkoholihaitoilta on paljon tärkeämpää kuin aikuisten mahdollisuus ostaa vaivattomasti alkoholia.
- Enemmistö (55 %) suomalaisista on huolissaan siitä, että alkoholin myynnin vapauttamista suunnitellaan liiksi aikuisten ehdoilla. Naiset ajattelevat (68 %) näin miehiä (41 %) useammin.

**SUOMALAISET EIVÄT HALUA LISÄTÄ ALKOHOLIN
KULUTUSTA POLIITTISILLA PÄÄTÖKSILLÄ JA KOKEVAT
SAAVANSA ALKOHOLIA RIITTÄVÄN VAIVATTOMASTI**

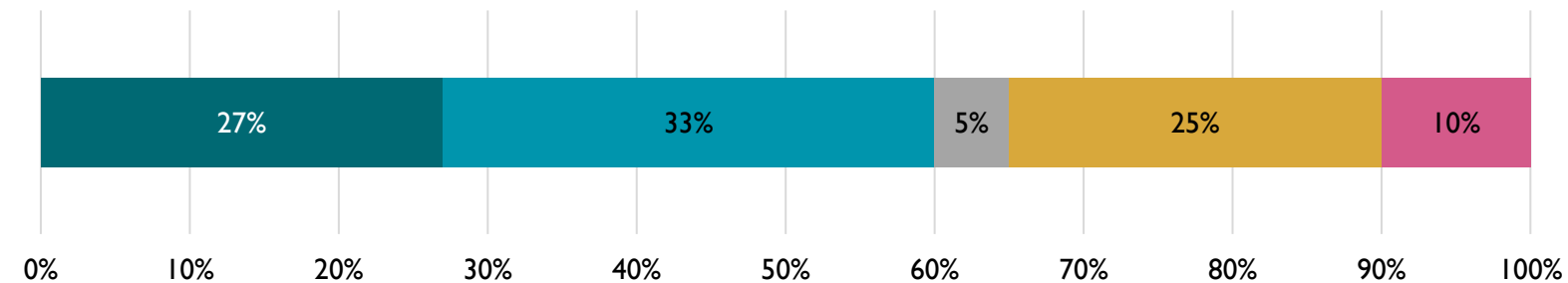
Enemmistö suomalaisista ajattelee, ettei alkoholin kulutusta pitäisi lisätä poliittisilla päätöksillä

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Poliitikkojen ei pitäisi tehdä päätöksiä, jotka lisäävät alkoholin kulutusta

Nykyinen alkoholinmyyntijärjestelmä on toimiva, eikä sitä ole tarvetta muuttaa

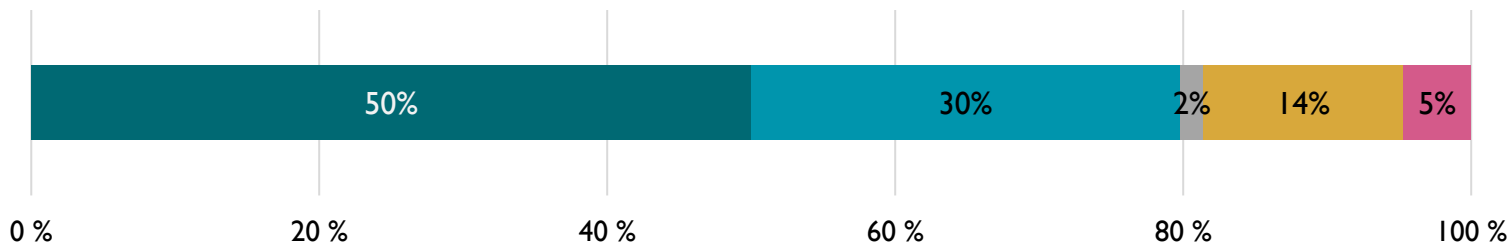
■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

- Lähes kolme neljästä (74 %) suomalaisesta on sitä mieltä, että alkoholin kulutusta lisääviä poliittisia päätöksiä ei pitäisi tehdä.
- Naiset (67 %) ovat tätä mieltä hieman miehiä (80 %) useammin.
- Enemmistö suomalaisista (60 %) pitää nykyistä alkoholinmyyntijärjestelmää toimivana eikä näe siinä muutostarvetta.
- Naiset (65 %) ajattelevat näin miehiä (56 %) useammin

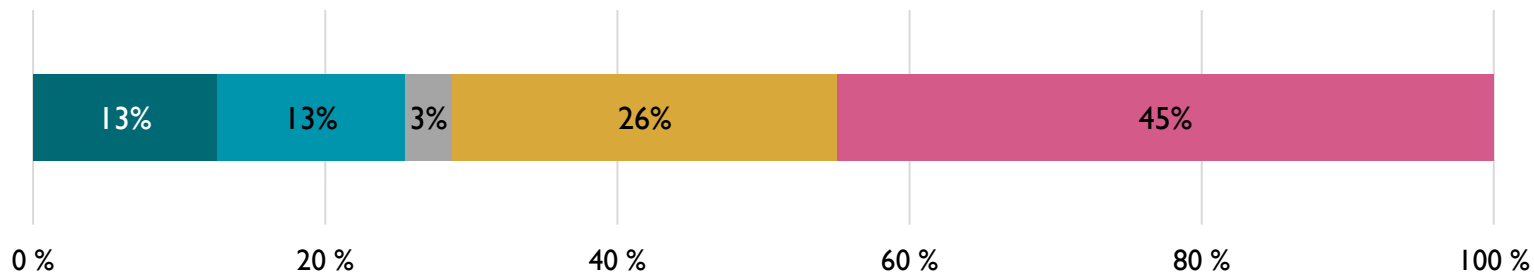
Suomalaisten mielestä alkoholia saa ostettua riittävän vaivattomasti eikä väkeviä viinoja haluta ruokakauppoihin

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Alkoholia saa ostettua riittävän vaivattomasti

Viinien lisäksi myös väkevät viinat pitäisi saada myyntiin ruokakauppoihin

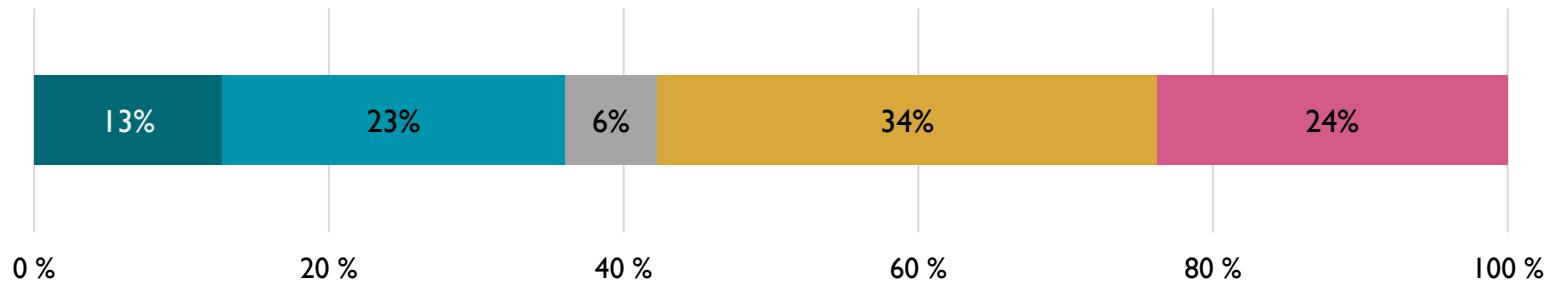
■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

- 80 prosenttia suomalaisista pitää alkoholin ostamista riittävän vaivattomana. Naiset (87 %) ajattelevat näin miehiä (73 %) useammin.
- Enemmistö suomalaisista (71 %) on eri mieltä siitä, että myös väkevät viinat pitäisi saada ruokakauppoihin. Naiset (83 %) ajattelevat näin selvästi miehiä (59 %) useammin.

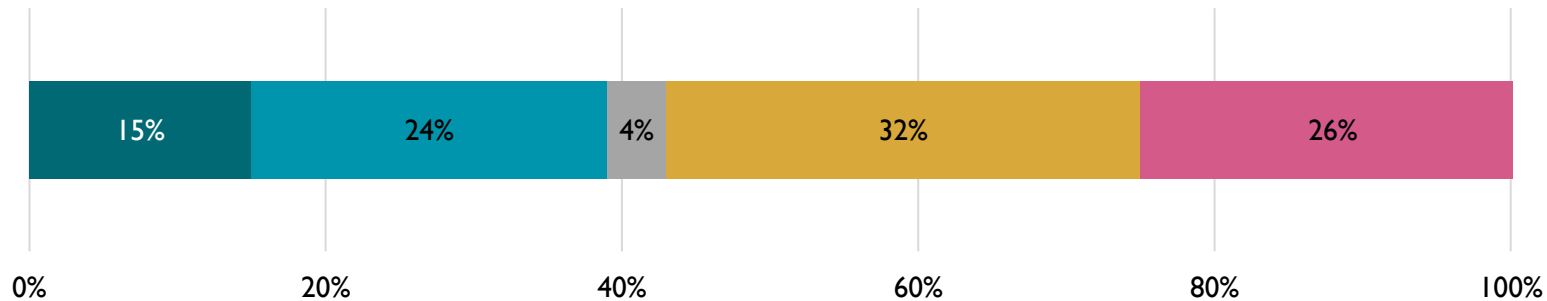
Alkoholin myyntipaikkojen rajoittaminen ei saa suomalaisten tukea, kansalaiset ovat eri mielisiä aikuisten kyvystä suojata itseään alkoholin haitoilta

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (%)

Alkoholihaittojen ehkäiseminen on niin tärkeää, että sen takia pitää rajoittaa myyntipaikkojen lukumäärää ja aukioloaikoja

Alkoholi on hyödyke muiden ohessa, eikä sen myymisen pitäisi edellyttää mitään erityistä sääntelyä

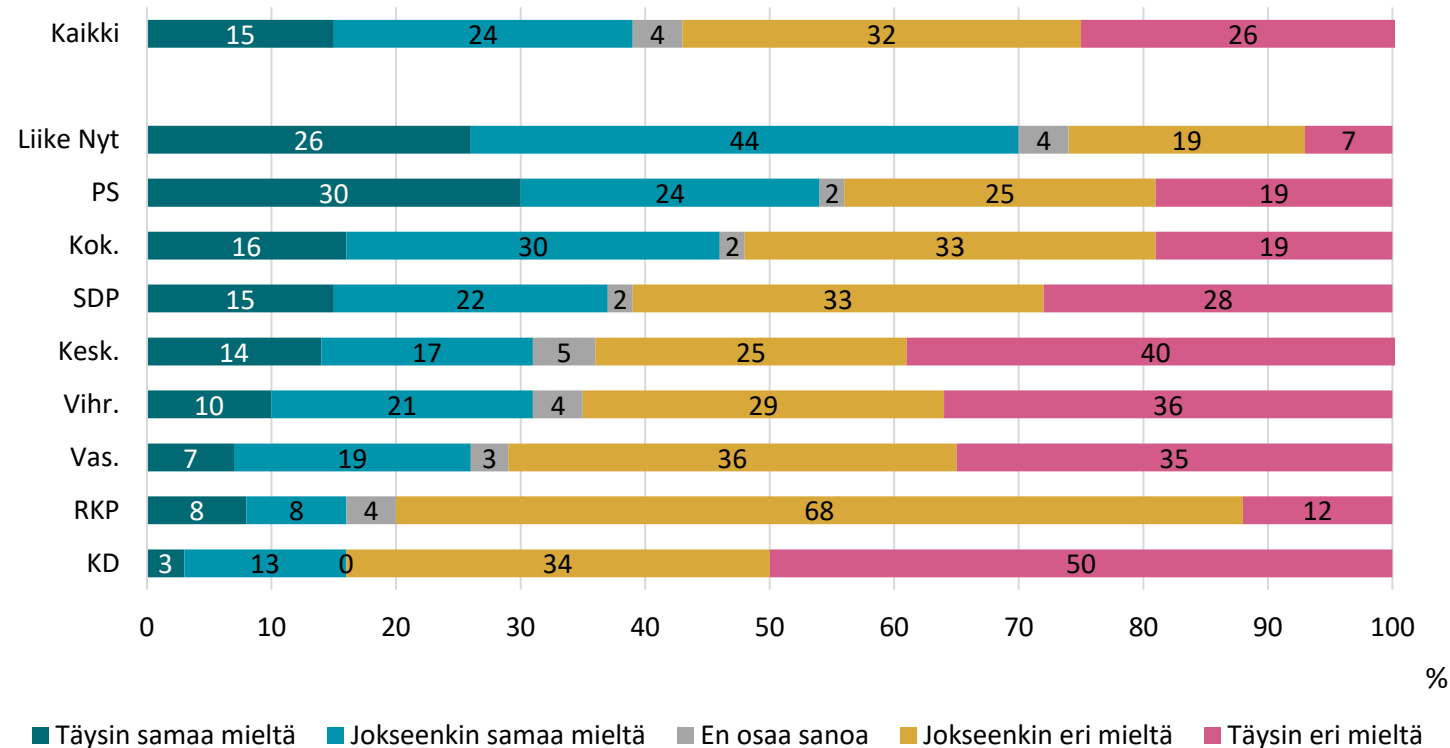

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa ■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

- Vain reilu kolmasosa suomalaisista (36 %) pitää alkoholihaittojen ehkäisemistä niin tärkeänä, että alkoholin myyntipaikkoja ja aukioloaikoja tulisi rajoittaa.
- Noin 40 prosenttia ajattelee alkoholin olevan hyödyke muiden ohessa, eikä sen myymisen pitäisi edellyttää mitään erityistä sääntelyä. Yli puolet suomalaista (58 %) on asiasta toista mieltä.

Kokoomuksen, perussuomalaisten ja Liike Nytin kannattajat suhtautuvat kielteisimmin alkoholin myynnin sääntelyyn

Ottaisitko kantaa seuraaviin väittämiin: Alkoholi on hyödyke muiden ohessa, eikä sen myymisen pitäisi edellyttää mitään erityistä sääntelyä. (%)

- Puoluetaustan mukaiset erot näkyvät erityisesti alkoholin myynnin sääntelyä koskevissa kysymyksissä. Kokoomuksen, perussuomalaisten ja Liike Nytin kannattajat arvoivat, ettei alkoholin myyminen edellytä erityistä sääntelyä.
- Kristillisdemokraattien kannattajat erottuvat tiukempaa sääntelyä kannattavilla näkemyksillään.

2

KANSANEDUSTAJIEN JA POLIITTISTEN VAIKUTTAJIEN NÄKEMYKSIÄ

SISÄLTÖ

Tässä osiossa tarkastellaan kansanedustajien ja poliittisten vaikuttajien näkemyksiä ja alkoholia koskevien päätösten perusteluja.

A photograph showing the lower legs and feet of a person running on a grassy path. The person is wearing black leggings and colorful Asics running shoes. The background is a lush green lawn with some fallen leaves. The overall tone is dark and moody.

**KANSANTERVEYS JÄÄ YKSILÖNVAPAUDEN VARJOON
ALKOHOLIPOLIITTIISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA**

Alkoholin saatavuuden lisäämisen ja rajoittamisen perustelut

MIKSI ALKOHOLIN SAATAVUUTTA HALUTAAN LISÄTÄ?

- Haastateltavien mukaan saatavuuden lisäämisen keskeisimpiä perusteluja ovat:
 - Yksilönvapaus ja -vastuu
 - Elinkeinonvapaus ja sen lisääminen
 - Individualismin nousu
 - EU:n vaikutus ja halu siirtyä kohti eurooppalaista alkoholinmyyntiä
 - Vuoden 2018 alkoholilain uudistukseen liittyvät arviot eivät täysimääräisesti toteutuneet
 - Liberalisointia kannattava ideologia, rajoitusten näkeminen kielteisenä

”Minun arvomaailmassani **monopolit harvoin on hyvä asia, tuskin koskaan.**”

(Kansanedustaja, kokoomus)

MIKSI ALKOHOLIN SAATAVUUTTA HALUTAAN RAJOITTA?

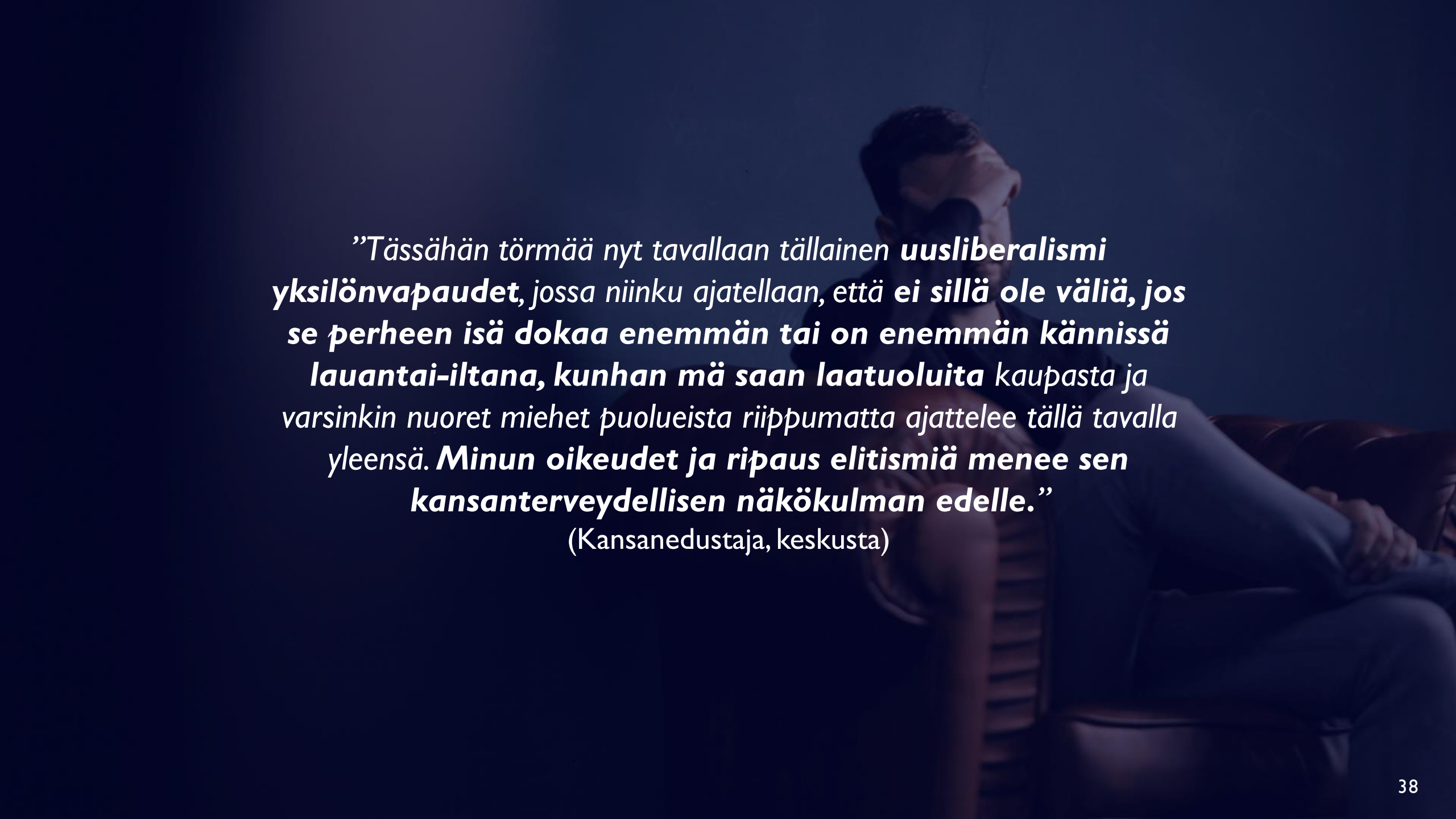
- Haastateltavien mukaan rajoittamisen perusteena ovat:
 - Kansanterveydelliset ja kansantaloudelliset syyt
 - Lasten ja nuorten suojaaminen

Päättäjillä on vastakkaisia näkemyksiä

*”Tässä taloudellisessa ja terveydellisessä tilanteessa, jossa meidän valtiontalous on vaikeassa tilanteessa, hyvinvointialueet on vaikeassa tilanteessa ja kansanterveys on vaikeassa tilanteessa, niin **musta meillä ei olisi varaa tehdä mitään toimia, joilla aiheutetaan lisää terveyshaittaa tai sitten kustannuksia.**”*
(Kansanedustaja, SDP)

*Lähtökohtaisesti se on **kuluttajan oman valinnan käsissä** – – kyl mä jotenkin itse uskon, että **suomalaiset on fiksu kansa**, että yhtä lailla kun menee vaikka etelänlomille ja **siellä on viinit ruokakaupoissa niin harkinnanvaraisesti niitä ostetaan** ja viime kädessä **kun monopolit murtuu, niin silloin se yleensä johtaa markkinatalouden voimistumiseen** ja hintakilpailuun ja se saattaa siinä mielessä olla kuluttajille myöskin kustannuksellisesti hyvä asia. – – Kyllä mä olisin valmis miettimään näitä uudenlaisia toimintamalleja ja ratkaisuja alkoholipolitiikkaan ja **se, että nyt ollaan vapauttamassa** – – **niin uskon kyllä viime kädessä, että se on meille hyvä asia.**”*

(Kansanedustaja, kokoomus)

*”Tässähän törmää nyt tavallaan tällainen **uusliberalismi yksilönvapaudet**, jossa niinku ajatellaan, että ei sillä ole väliä, jos se perheen isä **dokaa enemmän tai on enemmän kännissä lauantai-iltana**, kunhan mä saan **laatuoluita** kaupasta ja varsinkin nuoret miehet puolueista riippumatta ajattelee tällä tavalla yleensä. **Minun oikeudet ja ripaus elitismiä menee sen kansanterveydellisen näkökulman edelle.**”*

(Kansanedustaja, keskusta)

Haastateltavien perusteluja: Miksi elinkeinopoliittinen kanta on enemmän esillä kuin kansanterveydellinen?

Haastateltavien mukaan saatavuuden rajoittaminen ei nouse äänekkäästi esiin, koska:

- Haittaennusteiden uskottavuus on heikentynyt.
- Keskustelu alkoholin aiheuttamista kustannuksista koetaan epätasälliseksi.
- Yksinoikeusjärjestelmästä huolimatta haittoja on paljon.
- Päätäjäsukupolvi on vaihtunut ja alkoholipolitiikan pitkä linja ei saa samanlaista kannatusta. Talousliberaali ajattelu on voimistunut.
- Elinkeinoelämän vahva lobbaus ja arvojen koventuminen yhteiskunnassa heijastuvat eduskuntakeskusteluun.
- Kansanterveydellistä näkökulmaa puolustavat ovat hiljaa.

”Ehkä meiltä kansanedustajilta, **jotka ollaan kansanterveysnäkökulman takana, puuttuu pokkaa profiloitua tässä asiassa**, kun niin paljon varsinkin nuoremman väen keskuudessa kannatetaan tätä liberaalia linjaa, niin ehkä ei sitten ole ollut niin paljon pokkaakaan tällä asialla profiloitua julkisuudessa, jos itsekriittisesti asiaa katsoo.”
(Kansanedustaja, keskusta)

Osa haastateltavista ajattelee, ettei kansanterveysnäkökulmasta puhuta riittävästi eduskunnassa eikä yhteiskunnassa ylipäätään. Talouskeskustelu dominoi.

Kansanterveysnäkökulma kaipaa raikkaita puhetapoja ja osa haastateltavista painottaa, että näkökulma pitäisi lanseerata uudelleen:

”STM:nkin pitäisi pystyä paremmin osallistumaan tähän, ei niin vanhalla retoriikalla millä se osallistuu tähän alkoholipoliittiseen keskusteluun ja THL, että se on niin vanhaa retoriikkaa, että pitäisi olla parempi retoriikka, että sillä voisi pärjätä tässä nykysysteemissä.”

(Kansanedustaja, keskusta)

Poliittiset vaikuttajat käyttävät eri perusteluja

”Sen prosentoin nostaminen 5,5:een, niin nää kaikki suomalaiset tutkimukset sanoo, että se on ojasta allikkoon ja kaikki menee huonosti ja niinhän ei käynyt – – meillä on yksi kireimmistä alkoholipolitiikasta Euroopassa ja silti haitat merkittäviä, niin kiristysruuvien vaikutus on ollut aika tehotonta.”
(Kansanedustaja, perussuomalaiset)

”Näitähän [hallituksen tekemiä esityksiä] hallitus perustelee sillä, että verotulot kasvaa ja toinen perustelu on oikeestaan se, että viedään suomalaista alkoholipolitiikkaa eurooppalaiseen suuntaan ja ehkä näissä molemmissa on vähän haasteita, – – ainakin kaikkien asiantuntijoiden mukaan mitä nyt on kuultu – – se tulee monikymmenkertaistumaan se myyntiverkosto, niin se on aina johtanut alkoholihaittojen lisääntymiseen, eli kyllä tässä vaaraelementit on olemassa.”
(Kansanedustaja, SDP)

**ALKOHOLIPOLIITTISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA ON
EPÄJOHDONMUKAISUUTTA**

Vapaampaa alkoholipolitiikkaa edistetään, mutta alkoholikysymyksiin ei aina suhtauduta johdonmukaisesti

- Haastatellut korostavat, että puolueilla on eri linjoja alkoholin saatavuuden lisäämistä koskevissa kysymyksissä ja puolueiden sisälläkin on hajontaa, mutta yleisesti on kuljettu liberaalimpaan suuntaan.

*”**Puolue on** kutakuinkin **kahtiajakautunut** tässä kysymyksessä.”* (Kansanedustaja, vihreät)

*”Huomaan **oman puolueen sisällä kantojen vapautumista** tässä [alkoholin saatavuutta koskevassa] kysymyksessä.”* (Kansanedustaja, keskusta)

- Myynnin laajentamista ja sen rajoittamista koskeva jako ei aina ole looginen. Haastateltavat arvioivat, että omat kokemukset alkoholihaitoista lähipiirissä voivat saada tavallisesti liberaalia linjaa kannattavan kansanedustajan suhtautumaan saatavuuden lisäämiseen kriittisesti.

”**Samat ihmiset saattaa haluta lisää liikuntaa kouluihin, mutta päihteiden vapauttamista. Tää on paljon enemmän kuin poliittinen kysymys, kun tää on maailmankuvallinen, ideologisidealistinen kysymys ja siinä ihmisten todellisuudet etäänny koko ajan kauemmas toisistaan. Siksi tässä asia-argumentit ei oikein päde.**”

(Kansanedustaja, keskusta)

Osa hakee oppia aiemmasta sääntelyn purkamisesta

- Haastatteluissa kaikkein puolueiden edustajat olivat sitä mieltä, ettei taksiuudistusta koskevassa päätöksenteossa onnistuttu.
- Haastateltavat arvioivat, että sen takia osa päättäjistä suhtautuu varauksella myös alkoholipolitiikan muutoksiin:

*”Jos taksiuudistus meni mönkään, niin **sit pelätään tehdä semmosia suuria uudistuksia**, ja sen vuoksi Suomessa edetään tässä aika tälle, sanoisin aika varovaisesti.”* (Kansanedustaja, perussuomalaiset)

- Osa haastatelluista päättäjistä tunnisti alkoholipoliittisten asioiden käsittelyssä samanhenkistä kiirehtimistä ja korosti tutkitun tiedon tärkeyttä.

”Hyvin nopeasti tehtävät muutokset, niin **pitäisi olla valtavasti tutkimustietoa edeltä käsin, että tiedetään millaisia vaikutuksia tietyillä päätöksillä on ja taksiuudistuksessa tää oli laiminlyöty täysin** – – erittäin huolellinen tutkimustyö ennen isoja dramaattisia muutoksia, tämä on minusta vähin mitä voidaan edellyttää ja sen me ehkäpä opimme taksiuudistuksesta. Tuntuu että siinä oli tällainen ideologinen hurmos, jolla sitä ajettiin. **Tässä alkoholiasiassa on samaa ideologista hurmosta.** – – Aina kun tehdään hurmoksella ilman tutkittua tietoa, niin se on riski.”

(Vasemmistoliiton vaikuttaja)

Tapahtuuko muutoksia ilman että niitä toivotaan?

- Erityisesti alkoholin saatavuuden rajoittamista kannattavat kansanedustajat ja poliittiset vaikuttajat tiedostavat, että viinien tulo päivittäistavarakauppaan toisi mukanaan myös väkevät viinat ja se tarkoittaa, ettei alkoholimonopolille ole toimintaedellytyksiä.
- Haastatellut eivät kannata väkevien viinujen myymistä päivittäistavarakaupassa, mutta näkevät sen väistämättömänä, jos viinit siirtyisivät ruokakauppaan.

”Jos viinit vapautetaan, niin kyllä sitten vapautetaan kaikki ja sitte väkevät viinatki on ruokakaupoissa.”
(Kansanedustaja, SDP)

*”Mä en näe mitään muuta vaihtoehtoa, kuin että **wäkevätkin vapautuisi** sitten ennen pitkää – – **en pidä sitä toivottavana tai hyvänä kehityksenä.**”* (Kansanedustaja, vihreät)

”**Mä en usko, että meillä on yhtään puoluetta Suomessa, joka varsinaisesti tavoittelisi väkevien myyntiä vähittäistavarakaupassa, niin siitä tulee sitten oma kysymys kyllä, että mitä voidaan tehdä.**” (Kokoomuksen vaikuttaja)

”Esimerkiksi viinit ja vastaavat olisi siellä ruokakaupassa – – **mä uskon, että se on hyvä asia, että näitä väkevempiä viinoja ei tuotaisi R-kioskin hyllyltä ostettavaksi, koska – – jos ne esimerkiksi sitten helpommin päätyy meidän nuorison juotavaksi, niin vaikutukset voi olla oikeasti tosi vakavia.**” (Kansanedustaja, kokoomus)

Muutoksen uskotaan tapahtuvan, mutta asteittain:

”Mä luulen että siitä ollaan aika kaukana vielä, että väkevät vapautettais päivittäistavarakauppaan. Oon aika vakuuttunut, et me haluttais kattoo eka vaikka viiden vuoden sykli, että miten viinien kanssa menis ja sen jälkeen voitais miettiä, et pitäiskö tätä jotenkin vapauttaa.”
(Kansanedustaja, perussuomalaiset)

”Jos viinit siirtyy pois Alkoista, niin meidän monopoli murtuu ja sen jälkeen myös ne viinat siirtyy päivittäistavarakauppoihin. Se on ihan fakta. Ei ole sitä vaihtoehtoa, että jää vaan väkevien viinon alkoholimonopoli, sellaista vaihtoehtoa ei ole olemassa. Monella jopa päättäjällä tuntuu olevan edelleen sellainen näkemys, että Alko pystyisi jatkamaan väkevien viinon alkoholimonopolina Suomessa. – – Voidaan käydä mielestäni vähän turhaakin keskustelua siitä, että siirretään pelkästään viinit, että kyllä meidän pitää käsitellä se kokonaisuutena mun mielestä, että jos halutaan viinit, niin sitten siirtyy kaikki ja sitten lähdetään siitä keskustelemaan.
(Kansanedustaja, SDP)

E2 TUTKIMUS ON MONITIETEINEN RIIPPUMATON TUTKIMUSLAITOS

E2 Tutkimus palvelee monipuolisilla kysely- ja haastattelututkimuksilla.

Tulkitsemme tulokset osana yhteiskunnan muutosta. Nostamme esiin kriittiset tekijät ja uudet mahdollisuudet.

Relevanttia ja luotettavaa tietoa.

Työelämä ja
osaajapula

Nuorten huolet
ja voimavarat

Yhteiskunnan
kriisikestävyys

Suomen
kansainvälisyys

Arvot ja
asenneilmasto